

Keywords: syncretical syntaxeme, addressiveness, addressee in the situation, addressee of the situation, semantic-syntactical function, semantic nuance.

Надійшла до редакції 1 вересня 2010 року.

Лариса Колібаба

ББК Ш12=411.4*212.71
УДК 81'367.625

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ БАЗОВИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ ДІЄСЛІВ СЛОВОТВІРНОЇ КАТЕГОРІЇ СТАНУ

У статті досліджено механізм формування дієслів словотвірної категорії стану на синтаксичних засадах, диференційовано й проаналізовано структурно-семантичні типи базових синтаксичних конструкцій, схарактеризовано форманти, що виокремлюють дієслівну словотвірну категорію стану.

Ключові слова: дієслово, словотвірна категорія стану, базова синтаксична конструкція (структура), предикат, непредикатний компонент, суфікс.

Традиційно у мовознавстві словотвірну категорію розуміють як сукупність похідних слів із спільним загальним словотвірним значенням, але різними формальними засобами його вираження [Земская 2004: 103; Клименко 2004: 618; Словотвір... 1979: 36 та ін.]. Характерною ознакою сучасних дериватологічних досліджень є категоризація похідних одиниць на синтаксичних засадах [Вихованець 1988, 2005; Городенська 1987, 1991, 1994, 2002; Олексенко 2001]. Згідно з цим підходом словотвірні процеси ґрунтуються на складних взаємозв'язках предикатних і непредикатних знаків семантично елементарних речень, які самостійно або в сполученні з іншими семантично елементарними реченнями трансформуються в конкретні деривати, і розпочинаються з переведення базової синтаксичної одиниці (речення чи словосполучення) у відповідну семантико-синтаксичну позицію, на "стартову" площину, що дає поштовх наступним перетворенням [Вихованець 1988: 133]. Відповідно похідні одиниці є конденсатами семантично елементарних речень або формально-граматичними репрезентантами предикатно-аргументних та предикатно-предикатних структур, а суфікси та префікси, які входять до їхнього складу, – виразниками значень предикатів або аргументів.

Префіксальні, суфіксальні, префіксально-суфіксальні та інші дієслова є формально-граматичними корелятами предикатно-аргументних та предикатно-предикатних базових семантичних структур (конструкцій), що згортаються в реальне слово у будь-якій позиції речення. Для більшості похідних дієслів базовими одиницями є дієслівне словосполучення "предикат із значенням дії, процесу або стану + залежний від нього непредикатний аргумент" як самодостатня базова одиниця, виокремлена з семантично елементарного речення, та невласне дієслівне словосполучення "предикат із значенням дії, процесу або стану + супровідний предикат (предикат предиката)". Отже, основною умовою виокремлення словотвірних категорій дієслів є значення залежного компонента (непредикатного аргумента чи супровідного предиката), яке реалізують відповідні словотвірні форманти в процесі трансформації базової синтаксичної одиниці в конкретне похідне дієслово. На ґрунті значень залежних компонентів базових синтаксичних структур у сучасній українській мові виокремлено й докладно схарактеризовано два типи словотвірних категорій дієслів: 1) словотвірні категорії, що ґрунтуються на семантико-синтаксичних функціях непредикатних компонентів (словотвірна категорія локативності, словотвірна категорія інструментальності (знаряддя та засобу дії), словотвірна категорія результати та словотвірна категорія об'єкта); 2) словотвірні категорії, які базуються на значеннях супровідних предикатів (словотвірна категорія темпоральності та словотвірна категорія квантитативності) [Колібаба, Фурса 2005].

До дериваційних категорій дієслів належить також **словотвірна категорія стану**, яку формують дієслівні предикати з семантикою стану. Дієслівні предикати стану неодноразово ставали об'єктом досліджень вітчизняних та зарубіжних мовознавців, щоправда, здебільшого або в плані значеннєвої диференціації [Кавера 2008; Леута 2007; Степанов 1986 тощо], або з погляду їхньої валентно-інтенційної структури [Вихованець 1992; Володченков 1984; Дрогомирецький 1991; Леута 2007; Масицька 1996; Смирнова 1986 та ін.]. У руслі синтаксичного підходу до виокремлення словотвірних категорій проблема формування похідних дієслів із дериваційним значенням стану залишається маловивченою. Завдання пропонованої статті – пояснити механізм формування дієслівних одиниць словотвірної категорії стану на синтаксичних засадах, диференціювати й проаналізувати структурно-семантичні типи базових синтаксичних конструкцій, схарактеризувати форманти, що виокремлюють дериваційну категорію стану.

Словотвірну категорію стану слід відрізнити від категорії стану, яку донедавна виділяли в традиційній граматиці і зараховували до неї "прислівникові та невідмінювані іменні слова, які передають різні стани і виконують роль головного члена в безособовому реченні" [Вихованець, Городенська 2004: 294]. Названі категорії відрізняються своєю природою. Одиниці словотвірної категорії стану є похідними від іменників та прикметників. Семантику стану вони набувають унаслідок дериваційного процесу, тоді як слова категорії стану є безпосередніми лексичними виразниками цієї семантики, пор.: *тепло, сумно, зелено, гірко* й под. та *тепліти*

← ставати, робитися теплим, сумувати ← бути сумним, зеленіти ← ставати, бути зеленим, гіркнути ← ставати гірким.

Окремість у системі дериваційних категорій дієслів та особливий статус словотвірної категорії стану зумовлені неоднорідністю процесу формування її одиниць, що ґрунтуються на семантико-синтаксичних функціях як предикатних, так і непередикатних знаків. Дієслова словотвірної категорії стану постають унаслідок згортання базових двокомпонентних синтаксичних структур, котрі з власне-семантичного погляду є двочленими предикатами (синтаксичними дієсловами) зі значенням стану, а з формально-граматичного – аналітичними присудками з двома функціонально неоднорідними членами. Перший компонент базової синтаксичної структури – граматично навантажені зв'язкові елементи *бути, ставати (стати), робитися (зробитися)*, які “уможливлюють предикативне (у позиції присудка) вживання іменників і прикметників, оскільки забезпечують їм дієслівне граматичне оформлення, що виявляється у вираженні значень часу, особи, виду” [Городенська 1991: 124]. Окрім того, на думку К.Г.Городенської, цей компонент базової синтаксичної структури можна вважати “частково семантично навантаженим, адже дієслово *бути* вказує на перебування в стані (*бути хитрим, бути лукавим, бути гордим*), дієслово *ставати* – на набуття певного стану (*ставати чорним, ставати блідим, ставати старішим*)” [там само]. Другий, семантично навантажений, компонент у категорійному плані може мати кілька виявів і бути представленим: 1) непередикатним аргументом – іменником із семантичною функцією композитива або таким, що називає різноманітні психологічні, фізіологічні, фізичні стани істот та природи; 2) предикативним прикметником, що вказує на якість, котру постійно виявляє носій або якої він лише набуває; 3) предикативно вживаним іменником, що називає предмети чи істоти, до яких уподібнюються інші предмети чи істоти за певними ознаками.

Механізм формування дієслів словотвірної категорії стану полягає в наступному: семантично навантажений іменниковий чи прикметниковий компонент зазнає акцентування і трансформується в кореневу частину похідного дієслова. Зв'язковий компонент перетворюється на суфікс, який “представляє частину предиката – граматично навантажений компонент, що вказує на перебування в певному стані або ж на набуття певного стану” [Городенська 1987: 26] і виконує функцію заміщення, оскільки заступає у структурі похідного дієслова предикат стану. Формально-граматичними репрезентантами форм зв'язкового компонента *бути*, який вказує на перебування в стані, у структурі похідних дієслів виступають переважно суфікси *-ува-, -и-: лікарювати ← бути лікарем; парубкувати, парубочити ← бути парубком; шоферити ← бути шофером; хитрити, хитрувати ← бути хитрим; лукавити ← бути лукавим* тощо. Дієслова-напівзв'язки *ставати (стати), робитися (зробитися)*, що передають значення набуття стану, перехід до стану, у структурі похідних дієслів заступають суфікси *-і-, -ну-, -а-: твердіти ← ставати твердим; гіркнути ← ставати гірким; добрішатити ← ставати добрішим*. Зв'язковий компонент *ставати* може вказувати також на уподібнення за певними ознаками до предметів, істот, позначених предикативно вжитими іменниками. Дієслівну морфологізацію відсубстантивних синтаксичних дериватів здійснює лише суфікс *-і-* [Городенська 1991: 125], пор.: *звірити ← ставати лютим, як звір, уподібнюватися до звіра; дубіти ← ставати твердим, як дуб; полотніти ← ставати білим, як полотно*.

Отже, за складом компонентів базових синтаксичних структур похідні дієслова з семантикою стану неоднорідні, унаслідок чого їх можна розподілити на 8 типів.

1. Дієслова стану, утворені на основі двокомпонентної синтаксичної структури “зв'язковий предикатний компонент бути + непередикатний компонент – іменник із семантичною функцією композитива”. Зв'язковий компонент *бути* семантично співвідносний з предикатом стану зі значенням входження, непередикатний – із композитивом-іменником, що “характеризує семантему неживого предмета або істоти, які включають або виключають певні елементи або підкласи, тобто виступають класом щодо елементів або підкласів” [Вихованець... 1983: 42], пор.: *учителювати ← бути учителем, вівчарити ← бути вівчарем*.

Непередикатний іменниковий компонент із функцією композитива може мати різноманітне лексико-семантичне наповнення і позначати:

1) осіб за професією, спеціальністю, видом діяльності: *бондар → бондарювати; писар → писарювати; чоботар → чоботарювати; ивець → шевцювати; адвокат → адвокатувати; професор → професорувати; директор → директорувати; шукатур → шукатурити* та ін. Напр.: *До того ж учителювати йому [Григорію] довелося недовго через рану та операції...* (Григорій Тютюнник); *Тепер у цій частині Вавилону найперше просинається... Даринка, яка звикла рано вставати ще коли пастушила* (В. Земляк); *...А колеса в мене, чуєте, як хуркалки – сам стельмахував!* (М. Стельмах); *Він поїхав лікарювати у глибоку провінцію, та так і застряв у нашому містечку* (Юрій Збанацький); *Дід шевчив* (С. Пушик); *За кілька днів Микита вже конюхував у лікарні* (Григорій Тютюнник);

2) осіб за їхнім станом у суспільстві: *наймит → наймитувати; слуга → слугувати; староста → старостувати; козак → козакувати; князь → князювати; жебрак → жебрачити* та ін. Напр.: *Батька розстріляли німці. Він партизанив* (В. Симоненко); *Даринчин батько отаманував довше за всіх...* (В. Земляк); *– Я вже три роки не був удома... – похмуро мовив Доля. – До смерті, видно, бурлакуватиму* (Василь Шевчук); *Недаром же діди наші на морі козакували, і саме Чорне море називалось Козацьким* (О. Гончар); *...і Кий із братами ще жив і князює* (Б. Олійник);

3) осіб за зовнішніми чи внутрішніми ознаками: *злидар → злидарювати; ледар → ледарювати; шахрай → шахраювати; блазень → блазнювати; відьма → відьмувати, відьмити; хуліган → хуліганити* та ін. Напр.:

Після розлучення з першою дружиною батько десять років **одинакував**... (Григір Тютюнник); **Поки є в неї** [людини] **і перес – розкошує, ледарює; немає – скигить!** (Григір Тютюнник);

4) осіб за зв'язком з іншими людьми: **ворог** → **ворогувати**; **гість** → **гостювати**; **кум** → **кумувати**; **товариш** → **товаришувати** та ін. Напр.: ...**Параска добре знала усю його [парубка] родину і приятелювала із матір'ю** (О. Компанієць); **-Ви, Панасе Михайловичу, ворогуєте з мельником?** (М. Стельмах); **Але чого би то вам про Ілену дбати, коли вона п'ять років удовує?!** (М. Матіос).

2. Дієслова фізіологічного або психологічного стану, утворені внаслідок згортання двочленної синтаксичної структури “зв'язковий предикатний компонент бути, зазнати + непередикатний компонент – іменники біда, нудьга, сум, паніка й под.”: **бідувати, бідцти** ← **бути в біді, зазнати біди**; **нудьгувати** ← **зазнати нудьги**; **сумувати** ← **зазнати суму**; **панікувати** ← **бути в паніці**; **дівувати** ← **бути дівкою**; **парубкувати, парубочити** ← **бути парубком** та ін. Утворені дієслівні предикати зі значенням фізіологічного або психологічного стану в семантично елементарному реченні поєднуються з непередикатними знаками – іменниками з семантичною функцією експерієнсива (носія фізіологічного або психічного стану), що називає істоту (переважно особу), яка “перебуває в певному фізіологічному або психічному стані” [Вихованець... 1983: 40], пор.: **І коли вістка долетить До батьківської хати, Не треба марно сльози лить І довго сумувати** (М. Луків); **Іван зажурено похитав головою: „Напевно, мені доведеться парубкувати через свій сірано де бержаківський ніс”** (М. Стельмах); **Катерина дуже довго дівувала...** (С. Пушук); **Марія Марчак ...тихо-мирно жила собі на Лужку, сміялася й плакала, веселилася й тужила, таздувала й бідила** (С. Пушук). У подібних реченнях відсутній діяч, істота “не виступає ініціатором дії, тим, хто виконує дію. Істота перебуває лише в певному стані” [Вихованець... 1983: 40].

3. Дієслова фізичного стану, сформовані на ґрунті двокомпонентної синтаксичної структури “зв'язковий предикатний компонент бути, перебути, зазнати + непередикатний компонент – іменник, що позначає певний фізичний стан істоти чи неістоти”: **голодувати, голодати** ← **зазнати голоду**; **днювати** ← **перебути день чи певну кількість днів**; **вікувати** ← **перебути вік**; **зимувати** ← **перебути зиму** та ін. Дієслова цієї підгрупи в семантично елементарних реченнях потребують іменників із семантичною функцією носія фізичного стану, який “характеризує семантему неживого предмета або істоти, що перебуває в певному фізичному стані” [Вихованець... 1983: 41], пор.: **-Цить, Кать, цить. Тут, бач, таке діло: не вікуват же тобі з батьками** (Григір Тютюнник); **Днювати зупинились у лісі** (Юрій Збанацький); **-Перезимували, от і слава богу. Тепер літувати доведеться** (Григір Тютюнник).

4. Дієслова всеохопного фізичного стану, що постали внаслідок згортання двочленної синтаксичної структури “зв'язковий предикатний компонент бути, ставати (стати), робитися (зробитися) + непередикатний компонент – іменник на позначення різноманітних станів природи (вечір, ніч, туман і под.)”: **весніти** ← **бути, ставати (стати), робитися (зробитися) подібним до весни**; **вечоріти** ← **бути, ставати (стати), робитися (зробитися) подібним до вечора**; **туманіти** ← **бути, ставати (стати), робитися (зробитися) подібним до туману** та ін. Похідні дієслівні деривати є предикатами всеохопного фізичного стану. У семантично елементарних реченнях вони сполучаються з непередикатним аргументом, що “стосується семантеми аргумента, який вказує на все (або дуже широке) оточення, на всю сукупність предметів у навколишньому середовищі, а не на який-небудь окремий предмет у ньому” [Вихованець... 1983: 41] і виконує семантичну функцію носія всеохопного фізичного стану, пор.: **В селі ледь вечоріє...** (Григір Тютюнник); **Лице лиш тільки зоріло, як Михайло почув обережний стук у вікно** (М. Матіос); **Невже це туманіє те саме село, що всюди озивалося йому то материнським словом, то задумою дівочої пісні, то жебонінням безіменної річечки, то дзвоном Петрівчанської коси?** (М. Стельмах); **Вже сіріє...** (Б. Олійник); **...Сутеніло. Лисенко завмер перед піаніно, на котрому була розстелена товста партитура** (І. Драч). У формально-граматичній структурі таких і подібних елементарних речень, зауважує І. Р. Вихованець, “семантема носія всеохопного фізичного стану не виражається (має нульове вираження), а позначається тільки предикат цього стану” [Вихованець... 1983: 41].

5. Дієслова стану, утворені на основі двочленної синтаксичної словосполуки “зв'язковий предикатний компонент ставати (стати) + предикативно вживаний іменник”. Перший член базової синтаксичної структури співвідноситься з предикатом, що вказує на уподібнення за певними ознаками до предметів, істот, позначених другим, семантично навантаженим, членом – предикативно вжитим іменником, пор.: **дубіти** ← **ставати (стати) міцним, як дуб**; **зоріти** ← **ставати (стати) яскравим, як зоря**; **каменіти** ← **ставати (стати) твердим, як камінь**; **сатаніти, бісіти** ← **ставати (стати) лютим, як сатана, біс**; **вирувати** ← **ставати (стати) бурхливим, як вир**; **мавпувати** ← **ставати (стати) поведінкою подібним до мавпи** та ін. Напр.: **Дубіли ноги, дубіло обличчя, і тільки серце кричало безнадією і болем** (М. Стельмах); **Вирують весняні струмки...** (М. Луків); **Ніхто без подиву не міг глянути на ті волошкові очі, що так незвично зоріли на смаглявім виду...** (М. Стельмах); **Хай лебедіє у льолі дитя Мирному небу і нині, і присно** (Б. Олійник).

6. Дієслова стану, які утворилися внаслідок згортання двокомпонентної синтаксичної структури “зв'язковий предикатний компонент бути + предикативний прикметник”. Зв'язковий компонент цієї структури співвідноситься з предикатом зі значенням “перебувати в певному стані”, головний – з прикметником, що вказує на якість, котру постійно виявляє носій, пор.: **лукавити** ← **бути лукавим**; **хитрити, хитрувати** ← **бути хитрим**; **мудрити, мудрувати** ← **бути мудрим**; **лютувати** ← **бути лютим**; **гордувати** ← **бути гордим**; **пустувати** ← **бути пустим**; **німувати** ← **бути німим** та ін. Напр.: **Не знаю, що з ченцями сталося.., але монастир довго пустував** (С. Пушук); **Змолоду Галя гордувала всіма** (Т. Пишнийок); **Снігурський бачив, що дядьки хитрують...** (М. Стельмах); **Я десь був, десь ходив, десь крутився, Десь літав, лютував і радів...**

(І. Драч); *Взагалі, як розповідають, дід не любив старшувати в сім'ї* (Григор Тютюнник); *Ми вдвох [із Зіною] йшли безлюдними вулицями, і коли над нами височіли склепіння мостів, здавалося, ніби ми спустилися в катакомби...* (В. Симоненко).

7. Дієслова стану, сформовані на основі двокомпонентної синтаксичної структури “зв’язковий предикатний компонент *ставати (стати)* + предикативний прикметник”. Перший компонент базової синтаксичної структури співвідносний із предикатом зі значенням “набувати певного стану” або “перехід до певного стану”, другий – із прикметником, що вказує на якість, котрої набуває носій, пор.: *тепліти* ← *ставати теплим*; *старіти* ← *ставати старим*; *багатіти* ← *ставати багатим*; *дужчати* ← *ставати дужчим*; *повнішати* ← *ставати повнішим*; *тонішати* ← *ставати тоншим*; *глибишати* ← *ставати глибшим*; *хоробрішати* ← *ставати хоробрішим*; *сліпнути* ← *ставати сліпим*; *глухнуть* ← *ставати глухим*; *тверднути* ← *ставати твердим* та ін. Напр.: *Тут річка ширшає, а на річці більшає зелених острівців з рогами та осоки* (Є. Гуцало); *Тоншає сніговий покрив на лапатах соснових гілках...* (Юрій Збанацький); *Уважно стежачи за хлопцем, я радів, що він з кожним днем росте й міцніє...* (Юрій Збанацький); *Ну, а діти, бідні діти, Стали худнути, марніти...* (В. Симоненко); *...Картає [запальний]. Хвалить. Раптом блідне...* (В. Крищенко); *В Ониськи дерев’яніли ноги, коли десь поруч дзвенів його [Виктора] голос* (В. Симоненко); *Я хотів п’яніти від ноктюрнів, Потопати в хвилях чорних кіс!* (Б. Олійник).

8. Дієслова стану, семантико-синтаксичним підґрунтям яких є двокомпонентна синтаксична структура “зв’язковий предикатний компонент *бути, ставати (стати)* + предикативний прикметник”. Зв’язковий компонент співвідноситься з предикатом із значенням “перебувати в певному стані” або “набувати певного стану”, “перехід до певного стану”, другий – з прикметником, що вказує на якість, котру постійно виявляє носій або якої він лише набуває. Особливістю дієслівних дериватів аналізованої групи є те, що вони можуть мати значення і переходу до певного стану, і перебування в ньому, пор.: *зеленіти* ← *бути зеленим, ставати (стати) зеленим, набувати зеленого кольору*; *голубіти* ← *бути голубим, ставати (стати) голубим, набувати голубого кольору*; *ясніти* ← *бути ясним, ставати (стати) ясним*; *радіти* ← *бути радим, ставати (стати) радим*; *пліснявіти* ← *бути пліснявим, ставати (стати) пліснявим*; *кучерявіти* ← *бути кучерявим, ставати (стати) кучерявим* та ін. Напр.: *Між верб над сонним ставом сірів туман* (Василь Шевчук); *Густа, коротка, гольчаста травичка соковито, молода й невинно зеленіла навіть крізь брудну шибку* (В. Винниченко); *Ми йдемо через сінокіс, і темніє над нами небо...* (В. Симоненко); *На колгоспному баитані червоніють баклажани* (М. Стельмах); *На ній [галявині] подекуди вже чорніли голі латки землі, синіли голубі весняні озерця* (Юрій Збанацький); *Лисенко хотів було присадити коня, та чорнокоса молода мчала безтямно вперед, фата біліла позаду...* (І. Драч); *...І в чащах яро багряніють вина...* (Б. Олійник); *...І золотіли тоги патріарші...* (Б. Олійник).

Отже, за семантикою та особливостями формування одиниць словотвірна категорія стану посідає проміжне місце в системі дериваційних категорій дієслів. Її своєрідний статус зумовлений неоднорідним складом компонентів базових синтаксичних структур похідних дієслів, що ґрунтуються на семантико-синтаксичних функціях як предикатних, так і непередикатних компонентів. За типом базових синтаксичних конструкцій дієслова словотвірної категорії стану можна диференціювати на вісім груп. Суфікси в структурі похідних дієслів репрезентують лише частину предиката – граматично навантажений компонент і виконують функцію заміщення. Здатність зв’язкового компонента базових синтаксичних конструкцій за семантикою співвідноситься з різними типами предикатів стану (із значенням входження; фізіологічного, фізичного, психічного, всеохопного фізичного станів; перебування в певному стані; набуття певного стану; переходу до певного стану) ще раз доводить можливість його кваліфікації як частково семантично навантаженого (напівзв’язки).

Література

Вихованець 1983: Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г., Русанівський, В. М. Семантико-синтаксична структура речення [Текст] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1983. – 219 с. – Бібліогр.: с. 213-217.

Вихованець 1988: Вихованець, І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті [Текст] / І. Р. Вихованець. – К.: Наукова думка, 1988. – 256 с. – Бібліогр.: с. 247-254.

Вихованець 1992: Вихованець, І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] / І. Р. Вихованець. – К.: Наукова думка, 1992. – 224 с. – Бібліогр.: с. 215-220.

Вихованець, Городенська 2004: Вихованець, І. Р., Городенська, К. Г. Теоретична морфологія української мови [Текст] / І. Р. Вихованець (ред.). – К.: Університетське вид-во “Пульсари”, 2004. – 398 с. – (Академічна граматики української мови). – Бібліогр.: с. 391-398.

Вихованець 2005: Вихованець, І. Р. Словотвірні категорії прикметника в сучасній українській мові [Текст] / І. Р. Вихованець // Лінгвістика: Зб. наук. праць. – Вип. І. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 130-134. – Бібліогр.: с. 134.

Володченков 1984: Володченков, М. П. Интенционные свойства глаголов внутреннего эмоционального состояния в современном русском языке (в сопоставлении с украинским) [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02 / Киевский гос. педагог. ин-т имени А. М. Горького. – К., 1984. – 23 с.

- Городенська 1987: Городенська, К.Г. Семантичні функції дериваційних морфем [Текст] / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1987. – № 1. – С. 21-29. – Бібліогр.: с. 29.
- Городенська 1991: Городенська, К.Г. Деривація синтаксичних одиниць [Текст] / К. Г. Городенська. – К.: Наукова думка, 1991. – 192 с. – Бібліогр.: с. 187-190.
- Городенська 1994: Городенська, К.Г. Проблема виділення словотвірних категорій (на матеріалі іменника) [Текст] / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1994. – № 6. – С. 22-28. – Бібліогр.: с. 28.
- Городенська 2002: Городенська, К.Г. Синтаксичні засади словотвірних категорій граматичної ад'єктивації [Текст] / К.Г. Городенська // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. д-ра філол. наук В.В.Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 46-54. – Бібліогр.: с. 53-54.
- Дрогомирецький 1991: Дрогомирецький, П.П. Интенционно-валентная структура глаголов состояния (на материале укр., нем. и англ. языков) [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Киевский гос. ун-т. – К., 1991. – 16 с.
- Земская 2004: Земская, Е.А. Язык как деятельность: Морфема. Слово. Речь [Текст] / Е.А. Земская. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 688 с. – Бібліогр.: с. 648-651.
- Кавера 2008: Кавера, Н.В. Семантична типологія предикатів стану [Текст]: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Інститут української мови. – К., 2008. – 24 с.
- Клименко 2004: Клименко, Н.Ф. Словотвірна категорія [Текст] / Н.Ф. Клименко // Українська мова: Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Укр. енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2004. – С. 618. – Бібліогр.: с. 618.
- Колібаба, Фурса 2005: Колібаба, Л., Фурса, В. Синтаксичні засади виокремлення словотвірних категорій дієслів [Текст] / Л. Колібаба, В. Фурса // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”: 36. наук. пр. – Випуск II. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2005. – С. 298-305. – Бібліогр.: с. 304-305.
- Леута 2007: Леута, О.І. Семантико-синтаксичні параметри українських дієслів: Монографія [Текст] / О.І. Леута. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 404 с. – Бібліогр.: с. 377-396.
- Масицька 1996: Масицька, Т.Є. Семантико-синтаксична валентність дієслова [Текст]: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Волинський державний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 1996. – 217 с. – Бібліогр.: с. 181-197.
- Олексенко 2001: Олексенко, В.П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників: Монографія [Текст] / В.П. Олексенко. – Херсон: Айтлант, 2001. – 240 с. – Бібліогр.: с. 209-236.
- Словотвір 1979: Словотвір сучасної української літературної мови [Текст]. – К.: Наукова думка, 1979. – 403 с.
- Смирнова 1986: Смирнова, Т.Н. Семантическая структура предложений с предикатами состояния [Текст]: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Харьковский гос. ун-т. – Харьков, 1986. – 25 с.
- Степанов 1981: Степанов, Ю.С. Имена. Предикаты. Предложения (Семиологическая грамматика) [Текст] / Ю.С. Степанов. – М.: Наука, 1981. – 360 с. – Библиогр.: с. 344-351.

В статтє исследован механизм формирования глаголов словообразовательной категории состояния на синтаксических началах, дифференцированы и проанализированы структурно-семантические типы базовых синтаксических конструкций, охарактеризированы форманты, которые выделяют глагольную словообразовательную категорию состояния.

Ключевые слова: глагол, словообразовательная категория состояния, базовая синтаксическая конструкция (структура), предикат, непредикатный компонент, суффикс.

The article is devoted to the syntactic bases of verbal wordbuilding category of voice in the modern Ukrainian language. The formation of wordbuilding category of state is explained. The formants that determine certain wordbuilding verbal category is analyzed.

Keywords: verb, wordbuilding category of voice, basic syntactic structure, predicate, argument, suffix.

Надійшла до редакції 8 вересня 2010 року.

Наталія Костусяк

ББК 81.411.1-212

УДК 811.161.2'367.627

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ВАЛЕНТНІСТЬ ЧИСЛІВНИКІВ

У статті потрактовано числівники як вторинні невербоцентричні носії валентності, здійснено опис валентного потенціалу числівникових предикатів кількісної та кількісно-вікової ознак, детально описано семантичні й морфологічні репрезентанти предикатної та субстанціальної синтаксем, а також їхній вияв на формально-синтаксичному рівні.

Ключові слова: семантико-синтаксична валентність, правобічна валентність, суб'єкт, предикат, присудок, підмет, керований член речення, називний відмінок, родовий відмінок, давальний відмінок.